

Alko Oy:n lausunto työryhmän mietintöön julkisuuslain ajantasaistamisesta

VN/27452/2020

Huomionne yleisperusteluista sekä suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys -jaksosta

Alko Oy ei ole kuulunut 1999 voimaantulleen julkisuuslain piiriin, eikä julkisuuslain uudistuksen soveltamisalaa tulisi ilman erityisen painavaa perustetta laajentaa siitä, mikä lailla lähtökohtaisesti on ollut tarkoituksena. Käsityksemme mukaan lähtökohtana julkisuuslain uudistamisella on ollut palauttaa julkisuuslain kattavuus tasolle, jolla se on ollut julkisuuslakia säädettäessä.

Alko ei käytä julkista valtaa eikä hoida julkista hallintotehtävää. Alko toimii osakeyhtiönä, joka ei saa valtion tai kuntien rahoitusta, eivätkä edellä mainitut tahot ole Alkon pääasiallisia asiakkaita. Näin ollen julkisuuslain ulottaminen kohdistumaan myös Alkon tapaisiin valtionyhtiöihin, vain omistusrakenteen vuoksi ei palvele tarkoitusta, jota varten julkisuuslaki on säädetty, eli valvomaan julkisenvallan käyttöä tai julkisten varojen käyttöä. Haluamme myös nostaa esille, että hallitusohjelman mukaan hallituksen tavoitteena on keventää yritysten hallinnollista taakkaa. Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen kuitenkin lisäisi julkisyhteisöjen määräysvallassa oleville yrityksille kokonaan uutta hallinnollista taakkaa.

Vaikka kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuva taloudellinen toiminta ei tulisi ehdotuksen mukaan julkisuuslain soveltamisalaan, vaikuttaisi sääntely kilpailuneutraliteettiin. Yhtiöissä, joissa kilpailtu ja ei kilpailtu alue eivät ole eriytettyjä toimintoja, rajanveto näiden kahden alueen välillä on osin erittäin ongelmallista ja johtaa väistämättä siihen, että osa kilpaillun alueen toiminnan tiedoista päätyisi julkisuuteen. Tällöin julkisyhteisön ja yksityisen sektorin kilpailullisen toiminnan tasapuoliset toimintaedellytykset eivät toteutuisi.

Alkon toiminnasta osa on lakisääteiseen yksinoikeuteen perustuvaa ja osa on puhtaasti kilpaillulla markkinalla. Alkon toimintaa ei lähtökohtaisesti johdeta eritellen kilpaillun ja yksinoikeuden piiriin kuuluva toiminta. Suurin osa Alkon henkilöstöstä toimii hoitaen tehtävässään yhtiön toimintaa kokonaisuutena. Yksittäisien toimien osalta ei voida määritellä, kohdistuuko se pääosin yksinoikeuden piirissä olevaan toimintaan vai kilpailluun toimintaan. Vaikka pääpaino tehtävässä olisi yksinoikeuden piirissä oleva toiminta, tulisi kilpaillun toiminnan vuoksi jokainen yksittäinen toimi erillisellä päätöksellä rajata soveltamisalan ulkopuolelle.

Alkossa toiminnan eriyttäminen kilpaillun ja yksinoikeuden piiriin kuuluvan toiminnan osalta mitä todennäköisimmin johtaisi erillisen yksikkö- ja hallintorakenteen luomiseen, joka merkittävästi haittaisi tehokasta toimintaa. Julkisuuslain soveltamisesta seuraavan hallinnollisen taakan aiheuttamat kustannukset kumuloituisivat tuotteiden hintoihin niitä todennäköisesti korottaen. Nyt mietinnössä tehty arvio lain laajentamisesta johtuvista tehokkuusvaikutuksista julkisiin yrityksiin on varsin rajallinen.

Yhteiskunnallisesti merkittävä osa Alkon toimintaa eli monopolituotteiden valikoimaanotto ja sen periaatteet ovat alkoholilainsäädännön tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden vaatimuksen vuoksi jo nyt pitkälti julkisia.

Miten arvioitte vaikutuksia, joita seuraa mietinnössä ehdotetun julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta julkisyhteisön määräysvallassa oleviin yhteisöihin ja säätiöihin? Onko mietinnössä jäänyt tältä osin tunnistamatta joitakin erityisiä vaikutuksia, jotka liittyvät organisaationne erityispiirteisiin?

Alko on julkisesti omistettu osakeyhtiö. Alkon toimintaa valvotaan sekä omistajan nimittämän hallituksen toimesta että hallintoneuvoston kautta, joten yhtiön valvonta on varsin laaja-alaista jo ilman julkisuuslain soveltamista.

Alko toimii osittain kilpaillulla markkinalla, koska lainsäädännöllisesti alkoholin myyntiä on avattu vaiheittain kilpailulle, viimeisimpänä vuoden 2018 alkoholilain muutos ja nykyisen hallitusohjelman kirjaukset, jotka toteutuessaan entisestään laajentavat kilpaillun markkinan alaa. Alkon toiminta ei kuitenkaan ole eriytynyttä yhtiön sisällä kilpaillun- ja monopolitoiminnan osalta, jolloin julkisuuslain soveltaminen toisi ongelmia lain soveltamisen kannalta. Alkon täytyy jo kilpailulaista johtuvien syiden vuoksi kilpaillulla markkinalla toimimisen osalta tiedot luottamuksellisena. Toiminnan eriyttäminen loisi keinotekoisia rajanvetoja yhtiön sisällä, joka haastaisi myös yhtiön tehokasta toimintaa.

Lisäksi nykyisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoite kaventaa Alkon monopolin alaa entisestään, jolloin ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että tässä tilanteessa tiedot jatkossa mahdollisesti kilpaillulta alalta tulisi julkaista julkisuuslain perustella ja näin vaikuttaa yhtiön toimintaan ja haitata kilpailuneutraliteettia.

Muut mahdolliset huomionne

Ensisijaisesti nyt suunnitellussa julkisuuslain uudistamisessa tulisi rajata valtionyhtiöiden kuulumista julkisuuslain piiriin siten, että ne lähtökohtaisesti eivät kuulu julkisuuslain piiriin, elleivät ne käytä julkista valtaa ja hoida julkista hallintotehtävää tai saa julkista rahoitusta toimintaansa. Uudistettavassa julkisuuslaissa olisi hyvä huomioida sen yhteensopivuus myös ylikansallisen lainsäädännön kanssa, jotta kansallinen lainsäädäntö ei tarkoituksellisesti luo laajempaa soveltamista datasaätelyn ja datanjakamisen osalta.

Toissijaisesti erityislainpuolelle (Alkoholilaki) tulisi yhtä aikaa julkisuuslain säätämisen yhteydessä kirjata poikkeus Alkon asemaan liittyen ja säätää alkoholiyhtiön jäämisestä julkisuuslainsoveltamisalan ulkopuolelle.

Lain soveltamisalan rajoittamista alkoholiyhtiön osalta puoltaa se, ettei ole osoitettavissa jotain yleistä tiedon tarvetta, joka nykyisellä sääntelyllä olisi jäänyt toteutumatta. Alkoholilain asettamat vaatimukset tasapuolisesta ja syrjimättömästä toiminnasta sekä osakeyhtiölain mukainen hallinto yhdessä hallintoneuvoston kanssa takaavat jo nyt riittävän julkisuuden ja toimivan valvonnan yhtiön toimintaan. Alko raportoi laajasti varojen käytöstä säännöllisesti sekä tilinpäätöksessään että vuosikertomuksessaan. Lisäksi Alko on velvoitettu raportoimaan toiminnastaan Euroopan komissiolle, mikä lisää Alkon toiminnan läpinäkyvyyttä.